

Geoparkok hete 2014

A *Novohrad-Nógrád Geoparkra* (a továbbiakban: Geopark), amely két ország területére is kiterjed, a történelmi Nógrád területén hosszú távú térségfejlesztési modellként (is) tekintenek.

A szlovákiai rész működtetését a *Novohrad-Nógrád Geopark Jogi Személyek Társulása*, a magyarországi terület irányítását pedig a *Novohrad-Nógrád Geopark Nonprofit Kft.* végzi. A két szervezet kizárólagos birtokosa a Geoparkhoz kapcsolódó védjegyeknek és jogoknak is. A szervezet legfelső irányító szerve a Novohrad-Nógrád Geopark Nonprofit Kft., amely 2010 óta két, a magyar és a szlovák fél által delegált tisztségviselővel működik. Jelenleg **Lóska János** ügyvezető elnök és **Anderko Erika** ügyvezető igazgató közösen irányítják a szervezetet. Nem egyszerű feladat ez, mert a két ország közötti jogrendi és társadalmi különbségek más-más irányítási formát igényelnek.

Minden nehézsége ellenére a Geoparknak az elmúlt négy év alatt jelentős eredményeket sikerült felmutatnia. Szlovákiai oldalon kiemelten lehet szólni a tájékoztató táblák kihelyezéséről az érintett községekben, a Mucsényi-barlangnál, a Nagyromhányi-homokkőrétegnél, csákányházi-szelvényénél, a Füleki-várhegyen, továbbá a Somoskői-várhoz vezető tanösvényről, valamint a különböző szakmai tanácskozásokról stb. A magyar oldalon főleg az utóbbi években sikerült jelentős előrelépést elérni az egységesség tekintetében. A 2014. év végén már több mint húsz helyszínen (a dél-nógrádi Bér község melletti hajlott andezit-oszlopoknál, a Világörökség részét képező Hollókőn, a sámsonházi geológiai alapszelvényénél, a Boszorkány-kő mellett, a *Baglyas-kő Vár Természetvédelmi*

*Látogatóközpont*nál, a közös somoskői vár és bazaltömlés mellett) találkozhatnak majd a látogatók a Geopark tájékoztató tábláival. Július végére elkészül az *Eresztvényi Geopark Oktató, Kutató és Irányító Központ*, összességében pedig a *Salgóbányai Geopark Látogatóközpont*.

A Geopark – mint a világ első határon átnyúló geoparkja – 2010 tavaszán lett tagja az Európai- illetve a Globális Geoparkok Hálózatának (*EGN - European Geopark Network*, *GGN - Global Geopark Network*). A tagságot négyévenként meg kell újítani, amelynek feltétele az EGN szigorú feltételrendszerének eleget tevő szakmai beszámoló elkészítése és elküldése, valamint a szervezet által kiküldött szakértők helyszíni szemléje és annak pozitív kiértékelése.

Az Európai Geoparkok Hálózatának évente ismétlődő, legjelentősebb eseménye a *Geoparkok Hete*, amelyet rendszeresen május végén, illetve június elején rendeznek meg.

A rendszeresen megtartott rendezvénynek szinte minden napjára jutott egy vagy több előadás, túra, óvodás és iskolás gyerekekkel való foglalkozás.

Az idei programsorozat Vanyarcon kezdődött, melynek apropóját az adta, hogy a község 64. magyarországi településként csatlakozott a Geoparkhoz. (Szlovákia területén 28 település tartozik a területéhez.)

A szlovákiai programsorozat a *Füleki Ifjúság utcai Alapiskola* tanulói részére szervezett vezetett túrával kezdődött, melynek keretében Csákányháza és környéke geológiai, természeti és kulturális értékeivel ismerkedtek meg. A túrát **Gáspár Béla**, Csákányháza polgármestere

Középkolások prezentációja • Puntigán József felvétele

Kirándulás a Medes fennsíkára • Puntigán József felvétele

Pillanattfelvétel a felső tagozatosok versenyéről • Puntigán József felvétele

Jozef Klinda • Puntigán József felvétele

vezette, s többek között érintette a pincéket, a csákányházi szelvényeket, az egykori szénbányát, az örményesi forrást, a galambapusztai búcsújáró helyet és a Pacek-tanyán ért véget, ahol a polgármester látta vendégül a gyerekeket.

A *Pillangók szárnyain repülve* címen meghirdetett képzőművészeti versenyre alapiskolás tanulók küldhették be rajzaikat. A versenybe a füleki iskolákból, a losonci *Kármán József Alapiskola és Óvodából*, a sidi és ragyolci iskolákból, valamint a *Füleki Szabadidő Központból* érkeztek pályaművek. Az alkotásokat **Jacsmenyik József** festőművész, restaurátor és **František Mráz**, a *Füleki Művészeti Alapiskola* igazgatója értékelte.

A verseny díjazottjai: **Tóth Vivien**, **Rézműves Róbert** (*Mocsáry Lajos Alapiskola*, Fülek), **Eva Dorková** (Szabadidő Központ, Fülek), **Csőbonyei Lili** (*Kármán József Alapiskola és Óvoda*, Losonc).

Az alapiskolák felső tagozatos tanulói három témakörben mérték össze a tudásukat: 1) a Kubinyi család és **Kubinyi Ferenc** élete és tevékenysége; 2) Geopark; 3) a nógrádi várak – Somoskő és Fülek. A verseny részét képezte egy, a Geopark területén található fákat bemutató herbárium elkészítése is.

A tanulók kiváló tudásról tettek tanúbizonyságot, a felkészítésükért köszönet illeti az iskolák pedagógusait.

A versenyt a *Ragyolci Alapiskola és Óvoda* csapata nyerte meg, a *Füleki Ifjúság utcai Alapiskola* „Mama” csapata és a *Gömöralmágyi Alapiskola* „Természetbúvárok” nevet viselő csapata előtt. A herbáriumért járó különdíj az Ifjúság utcai iskolásoké lett.

A középiszkolások feladata a Geopark ismertetése mellett geoparkos helyszínek fejlesztési vízióinak, azaz olyan ötleteknek és elképzeléseknek a bemutatása, felvázolása volt, amelyek segíthetik a Geopark jövőbeni munkáját. Mivel a beküldött pályamunkák színvonala elmaradt a várakozástól, a Geopark elnökségének tagjaiból álló zsűri **Ivona Cimermanová** (Besztercebánya), **Balázs Csaba** (Fülek), **Popovics Judit** (Fülek), **Anderkó**

Erika (Fülek) és **Jozef Klinda** (Pozsony) mindössze a **Lucia Kinková**, **Lukáš Chloš**, **Dominika Dobrová** (*SOŠ hotelových služieb a dopravy*, Losonc) alkotta csapat pályaművét díjazta.

A vártnál kisebb volt az érdeklődés az iránt a fórum iránt is, amelynek a Geopark aktuális problémái volt a témája. Az elnökségi tagokon kívül alig néhány érdeklődő vett részt rajta. Kiemelten volt szó arról, hogy a szlovák és magyar oldalon mennyire más módon és mértékben támogatják az illetékes minisztériumok a Geopark tevékenységét. Ennek eredményeként a magyarországi résszel szemben a szlovákiai rész egyre nagyobb hátrányban van.

Író-olvasó találkozókra vett részt RNDr. **Jozef Klinda**, nemzetközileg elismert szakember, a Geopark alapító tagja s tiszteletbeli elnöke. A *Füleki Városi Könyvtárban* két találkozóra került sor, amelyeken a *Kialudt vulkánok árnyékában* c. könyvét mutatta be, s ennek kapcsán szólt a Geoparkkal kapcsolatos problémákról is.

Hagyománnyá vált, hogy a Geoparkok Hete keretében vezetett gyalogtúrákra is sor kerül. Közülük az egyiken az Abroncsos-Somoskő, a másik a Fülek-Feled-Serki vár-Medves Fennsík-Ajnácskő-Fülek útvonalat járták be – igen nagy érdeklődés mellett. A túrákat Balázs Csaba ökológus, a *Cseres-hegység Tájvédelmi Körzet* munkatársa, a Geopark elnökségi tagja vezette.

A bevezetőben említett látogatásra az *EGN Koordinációs Bizottságának* tavaszi döntése értelmében június 26. és 29. között került sor. Ennek során a norvégiai *Gea Norvegica Geopark* irányítója, az Európai Geoparkok Hálózatának társelnöke, **Kristin Rangnes** és a horvátországi *Papuk Geopark* vezetője, **Goran Pavic** látogatta meg a Geopark területét. A kétnapos látogatás részeként megismerkedtek a Geopark működését irányító két szervezet négyéves tevékenységével, többek között bejárták Hollóköt, Sámsonházát, a Várhegy déli csúcsának kőfejtőjét, felkeresték a *Salgótarjáni Bányászmuzeumot*, a Baglyaskői Látogatói Központot, a somoskői és füleki várat, megtekintették az ipolytarnóci leleteket, megismerkedtek az épülő *Eresztvényi Tudományos és Látogatói Központtal* és látogatást tettek a volt salgóbányai kaszinó felújítás alatt lévő épületénél, amely a Geopark látogatói központjaként szolgál majd. Salgótarjában és Füleken találkozhattak a települések vezetőivel és képviselőivel, a helyi partnerszervezetek, civil szerveződések, valamint a sajtó képviselőivel.

Mint az a Salgótarjában megtartott zárótalálkozón kiderült, az ellenőrök elégedettek voltak úgy a beküldött dokumentumok tartalmával, mint a látogatáson tapasztaltakkal. Jelentésüket az EGN Tanácsadó Bizottsága a szeptember elejére tervezett németországi ülésén tárgyalja meg, és ott hozza meg remélhetőleg pozitív döntését, amelyet azután a hálózat 59 geoparkjának 118 küldöttjét tömörítő koordinációs bizottság elé terjeszt be végleges jóváhagyásra.

Puntigán József

A mese ünnepe Rozsnyón

A népmesének újra igazi fóruma van Gömörországban. 2014. június 16-án, Rozsnyón, a történelmi városházán zajlott az *Ipolyi Arnold Szlovákiai Magyar Népmesemondó Verseny* V. évfolyamának országos döntője.

A 2009-ben a *Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet* által útnak indított verseny, melynek döntője két alkalommal Dunaszerdahelyen volt, immár harmadszor talált otthonra Rozsnyón és sok szempontból a *Palóc Mesemondó Verseny* hagyományára és tapasztalataira épít. Ez a verseny a szlovákiai magyarok teljes közösségét szólítja meg, Pozsonytól Ágcsernyőig, nem nyúlik viszont határon által. Versenyszabálya is kevésbé kötött, hisz egyetlen szigorú szabálya van: népmesét kell mondani, a lehető legtermészetesebb módon – legújabbán már a monda, anekdota, trufa, vagy példázat is beletartozik a mondható műfajok közé. Minden többi csak ajánlás, ill. lehetőség, mint a mesemondó lakhelyéhez kötődő népviselet vagy a tájnyelv és tájszavak használata.

A döntőt a művelődési intézet a *Csemadok Rozsnyói Területi Választmányával* közösen rendezte, **Huszár László** főszervezésében, **Varga Norbert** szakmai felügyeletével. A döntőt **Bárdos Gyula**, a CSEMADOK országos elnöke és **Burdiga Pál**, Rozsnyó polgármestere nyitotta meg. A szakmai értékelést Varga Norbert néprajzkutató, **Kovács Marianna** mesemondó, **Sándor Anna** néprajzkutató, **Paluch Norbert** néprajzkutató, **Pusko Gábor** néprajzkutató és **Badin Ádám** mesemondó végezte. Az elődöntőkön szakmai munkájukat **B. Kovács István**, **Szanyi Mária**, **Nagy Iván** és **Agócs Attila** néprajzkutatók, valamint **Molnár Éva** és **Valacsai Ilona** pedagógusok segítették. A mesélés otthonos helyszínéit a *Rozsnyói Bányászati Múzeum* néprajzi gyűjteményének felhasználásával teremtették meg.

A versenybe idén a meghirdetett 5 kategóriában közel 400-an jelentkezték. A döntőt, ahová 72 mesemondó jutott el, 8 elődöntő előzte meg Zsigárdon, Bősön, Komáromban, Ipolyszakálloson, Füleken, Rimaszombatban, Várhosszúréten és Királyhelmeceken. A nagy létszámú jelentkezés végett sok helyen iskolai válogatót is rendezni kellett.

Örvendetes tény, hogy a gyermekek körében egyre népszerűbb a verseny, s egyre többen szeretnének részt venni benne. Nyilván ebben szerepe van annak is, hogy a szervezők igyekeznek a döntőn, s lehetőség szerint az elődöntőkön is játékos hangulatot teremteni. **Varga Lia** és **Badin Gabriella** pont ilyen játékos szellemben vezette a versenyt, kellemessé téve így a mesemondást a gyermekek, de a zsűritagok számára is. Rajtuk kívül, játékmesterként, az elődöntőkön is hozzájárultak a jó hangulathoz **Mács Katalin**, **Szabó Bianka** valamint **Mészáros Piroska**.

A döntőt díszítette még **Kurdi Gábor**, a *Fölszállott a páva* döntősének gyönyörű dudajátéka, illetve a varsányi *Piramisu* együttes interaktív mesejátéka.

Már kezdetektől kíséri a döntőket egy ötletes kezdeményezés, azaz a tájjellegű sütemények, illetve egyéb harapnivalók kóstolója, melyet maguk a mesemondók, szüleik, illetve felkészítőik készítenek és hoznak el a döntő helyszínére, ahol a verseny szünetében mindenki kedvére falatozhat belőle.

Mind az elődöntőkön, mind a döntőn figyelmet fordítunk a szakmai párbeszédre a zsűri és a felkészítők között. Nagyon fontos a verseny fejlődése szempontjából, hogy ez a párbeszéd egyszerre legyen őszinte és építő, mindemellett szakmailag megalapozott, hiszen ezt a műfajt nem tanítják sem a pedagógusképzőkben, sem iskolában. Fontos fejlemény ezért az is, hogy versenyt megelőzően sikerült

Mesélésre várva • Huszár László felvétele

A hallgatóság egy része • Huszár László felvétele

megszervezni Dunaszerdahelyen és Füleken a szakmai továbbképzést, melyet **Agócs Gergely**, a budapesti *Ha-gyományok Háza* munkatársa vezetett.

Mindezen körülmények hatására elmondható, hogy a versenybe egyre felkészültebben neveznek be. Habár nem kötelező, mégis szívesen veszik föl a mesemondás kedvéért a népviseletet, amit egyre szebben s pontosabban viselnek, s aki tudja, használja a tájnyelvet, s tájszavakat egyaránt. Egyre többen fedezik föl a saját szűkebb pátriájukban gyűjtött meséket. Így az eddig nagyszámú gömőri, nógrádi, Ipoly-menti s Garam-menti palóc mesék mellett szép számmal megjelentek a bodroglózi, zoboralji, mátyusföldi és csallóközi népmesék. Még mindig sok a tréfas mese, némely már-már elnyűve (akár tiltó listára is esélyesen), mégis vannak üdítő új változatok és megoldások, de állatmese, legendamese, ördögös és tündérmese is akadt a kínálatban. Örölnénk, ha nagyobb arányban lennének a jövőben képviselve. A mondák, anekdoták, bűbajos boszorkánytörténetek s a prózai népköltészet egyéb remekei egyelőre nem kapósak, de reméljük, nem váratnak sokáig magukra.

Minden éven, így idén is, hál' Istennek, megjelennek olyan új mesemondók, akik tényleg nem csak a fontos felkészítői munkát dicsérik, hanem jó szemmel megtalált, néha az utolsó padból előhúzott, született mesemondó tehetségek.

Mert bármennyire szeretnénk, hogy mesemondó nagyapóktól, nagyanyóktól tanulják a mesemondást kicsik és nagyok, a helyzet az, hogy ilyenek már vagy nincsenek, vagy nem találják meg őket. S így marad az intuitív felkészítői munka, amely már korántsem nevezhető áthagyományozott mesemondásnak. Nem beszélve róla, hogy a mesemondás körülményei tájainkon s korunkban erőst megváltoztak. Mégis úgy néz ki, egyre nagyobb igény van rá. Az egyre növekvő létszám arra vall, hogy a sok esetben virtuális 'kyber' világban növekvő gyermekeinknél az élő beszédnek még mindig fontos helye van.

A mesemondásra jellemző természetes szóvirágzást és rögtönzést, azaz a mindenkori közönséghez szóló, közösségben megélt, alkotó, élő beszédet és kifejezésformát most már mégiscsak egymás segítségével tudjuk újratertemni, azaz újrahagyományozni.

Ezért fontosak az olyan, mindezen szempontot figyelembe vevő mesemondó versenyek és találkozóhelyek, ahol ezt a játékos, ugyanakkor alkotó közeget megteremtik és a szigorú szakmai mércét sem dobják sutba.

Ez a verseny – eddigi törekvéseit nézve – mindenképpen ebbe az irányba halad.

S íme, álljanak itt az idei évfolyam döntőjének arany-sávos mesemondói:

I. kategória (óvodások): **Dóczi Boldizsár** – Kiskövesd, **Mács Zille Anna** – Rimaszombat.

II. kategória (kisiskolások): **Agócs Eszter** – Gömöralmágy, **Bencz Zsolt** – Gímes, **Botos Erika** – Gömörsíd, **Botos Kevin** – Gömörsíd, **Botos Máté** – Fülek, **Góra Nikoletta** – Párkány, **Lénárt Dóra** – Felsőszeli, **Veréb Fanni** – Tornalja.

III. kategória (felsőtagozatosok): **Galamb Krisztián** – Ragyolc, **Horváth Noémi** – Ipolyszakállós, **Kovács Mátyás** – Ragyolc, **Országh Róbert István** – Tornalja, **Varga Ákos** – Felsőszeli, **Varga Ákos Dezső** – Serke.

IV. kategória (középkisiskolások): **Oszlák Kinga** – Érsek-kéty, **Zagiba Tamás** – Jólész.

Különdíjat kapott **Botos Kevin** Gömörsídről a hagyományos mesemondás kiváló megjelenítéséért és **Herman Mónika** Garampáldról, az V. kategória (felnőttek) idei egyedüli döntőse.

Badin Ádám

Beszámoló a Kecskeméten megrendezett XLII. Országos Honismereti Akadémiáról

2014. június 29 és július 4-e között került megrendezésre a XLII. Országos Honismereti Akadémia *Tájak – korok – életmódok a Kárpát-medencében* címmel. A Honismereti Szövetség e nagyszabású rendezvényének az idén Kecskemét város adott otthont. A Honismereti Szövetség erre az alkalomra évente hat alkalommal megjelenő *Honismeret* című folyóiratának aktuális, 3. számát Kecskemétnek és Bács-Kiskun megyének szentelte, melyet az Akadémia résztvevői a rendezvény előtt, a regisztrációnál kézhez kaptak.

Június 29-e, vasárnap az érkezés napja volt. Este az addig megérkezők jótékonysági bálon vettek részt. A bál bevételét a Honismeret c. folyóirat kiadásának támogatására fordítják majd a szervezők. Hétfőn délelőtt, az Akadémiai ünnepélyes megnyitását követően a honismereti moz-

Balról: Halász Péter és Kováts Dániel a könyvbemutatón, Kecskeméten, a Katona József Könyvtárban
Bodnár Mónika felvétele

galom kitüntetéseinek átadására került sor. Ezt követően, valamint kedden és szerdán délelőtt szakmai előadások hangzottak el. Közben alkalom nyílt a befogadó város gyűjteményeinek, múzeumainak meglátogatására, megannyi kulturális rendezvényen való részvételre. Szerdán délután három önálló szekcióban folytatódott a munka. A szekcióülések után könyvbemutatóra került sor. A honismereti szakemberek és kutatók népes tábora **Halász Pétert**, a Honismereti Szövetség örökös tiszteletbeli elnökét köszöntötte 75. születésnapja alkalmából. Erre az alkalomra az ünnepelt írásait tartalmazó tanulmánykötetet jelentetett meg a Honismereti Szövetség. Csütörtökön az Akadémia mintegy 130 résztvevője tanulmányi kiránduláson vett részt. Az őket szállító három autóbussz Bács-Kiskun megye három különböző irányába indult, a rajta ülő vendégek más-más értékeit és nevezetességeit ismerhették meg a térségnek. Pénteken, a zárónap reggelén piaclátogatás volt, a résztvevők betekintést kaptak híres kecskeméti piacok világába. Az élményt fokozták a régi kecskeméti piacok hangulatát idéző piaci jelenetek, s az azokat követő kedves megvendéglés. A péntek délelőtti előadást követő értékléssel zárult a nagyszabású rendezvény.

A Honismereti Akadémia résztvevői igazán elégedetten távozhattak Kecskemétről. A szervezők minden szempontból kitettek magukért, mindent megtettek annak érdekében, hogy eredményes legyen a rendezvény. Szakmai szempontból kitűnő előadások és tartalmas műhelybeszélgetések részesei lehettek a résztvevők. A kulturális kínálatra és a vendéglátásra sem lehetett semmi panasz, minden kifogástalan volt. Beszámolómm zárásaként a hatnapos program bármelyik elemét kiemelhetném részletesebb elemzésre. Mégsem ezt teszem, hanem egy szubjektív élményt emelek ki: Amikor a kecskeméti *Kodály Intézet* folyosóján megtekintettünk egy **Kodály Zoltán** életét és munkásságát bemutató kiállítást, vezetőnk felhívta a figyelmet egy térképre, melyen azok a települések vannak bejelölve, ahol Kodály élete folyamán népdalgyűjtéseket folytatott. A tárlatvezetés és a közös éneklés után igyekeztem a térkép közelébe férkőzni, hogy megnézzem, szülőföldemnek, a Bódva-völgyének mely települései szerepelnek rajta. Pontosan ellentétes irányból egy idősebb úr is pont ezt cselekedte. A Veszprém megyei csoport tagja volt, gondoltam, majd szépen helyet cserélünk, hogy ő a nyugati, én pedig a keleti országrészt tudjam tanulmányozni. De a helycsere csak nem akart sikeredni, tolakodni pedig nem akartam. Nem értettem, miért nézgeti ő az abauj-tornai térséget a térképen. Mígnem szóba elegyedtünk, s kiderült, hogy őt, **Heffler Lászlót** gyerekkorában, 1948-ban szüleivel együtt Perényből telepítették ki Veszprém megyébe. A szülőföld azóta is vonzza, szorításában tartja, nem tud, s talán nem is akar ottani élményeitől szabadulni. Családja, leszármazottai számára

A Honismereti Akadémia résztvevői a Leskowsky Hangszergyűjteményben Kecskeméten, ahol nemcsak megtekinthető, de ki is próbálható a sok hangszer • Bodnár Mónika felvétele

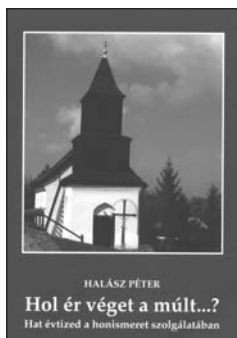
A kecskeméti piac • Bodnár Mónika felvétele

lejegyezte a kitelepítés minden mozzanatát, gyűjti az ezzel kapcsolatos történeteket és történelmi emlékeket, hiszen ez a 66 évvel ezelőtti esemény alapvető befolyással volt az ő,

családja és faluja sorsára. Megható volt számomra ez a találkozás, az élmény azóta is hatása alatt tart.

Bodnár Mónika

Könyvről könyvre - Lapról lapra

Halász Péter: Hol ér véget a múlt...? Hat évtized a honismeret szolgálatában. (Honismereti Szövetség. Budapest, 2014. 456. o.)

„Ki tudja, hol ér véget a múlt, / Ki tudja, hol kezdődik a jelen...?” Ez a **Luis Aragon**, francia írótól, költőtől származó idézet a mottója annak a könyvnek,

melyet a Honismereti Szövetség jelentetett meg Halász Péter, örökös tiszteletbeli elnöke közönségére. A gondos szövegválogatást **Kováts Dániel** végezte a rövidesen 75 életévét elérő szerző korábbi években, évtizedekben megjelent írásaiból.

Halász Péter, a magyar honismereti mozgalom egyik jeles képviselője felvidéki szülők gyermekeként született. Édesapja Losoncra, édesanyja Sajógömörről menekült Magyarországra az első világháború után, a cseh megszállás elől. Ő Budapesten látta meg a napvilágot 1939-ben. Végzettségét tekintve agrármérnök, de már egyetemista korában bekapcsolódott a **Morvay Péter** által szervezett önkéntes néprajzi kutatásokba. Az 1970-es évektől a Honismereti Szövetség élén ő maga vált az önkéntes néprajzosokat magába tömörítő honismereti mozgalom irányítójává. Az *Országos Honismereti Szövetség* elnökeként évtizedeken keresztül szerkesztője volt a *Honismeret* című folyóiratnak.

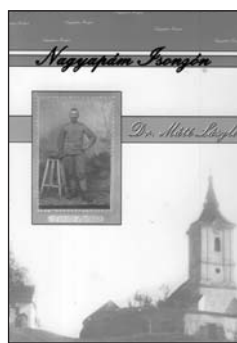
Első néprajzi gyűjtéseit nagyapja szülőfalujában, Hollókőn végezte. Aztán Morvay Péter ösztönzésére bekapcsolódott a *Magyar Néprajzi Atlasz* munkálataiba, melynek kérdőpontjai a határon túli magyar területekre is kiterjedtek. Az akkori Románia nem járult hozzá, hogy területén ilyen jellegű kutatások folyjanak, ezért azokat csak titokban lehetett végezni. Ilyen céllal sokat járt Erdélybe. Aztán figyelme egyre inkább a moldvai csángó népség felé fordult. Olyannyira, hogy választott hazája Erdély lett, néhány évvel ezelőtt Gyimesközéplekron telepedett le. Számos kötete jelent meg a moldvai csángók kultúrájáról. A csángómagyarok fáradhatatlan kutatójaként tartják őt számon.

A most megjelent tanulmánykötet a benne található írások tartalmát és műfaját tekintve is sokszínű. „*Céljuk azonban azonos vagy legalábbis hasonló: a nemzet önismeretének erősítése*” – olvassuk a bevezetőben. Szerkezetiileg három nagy fejezetre oszlik, ezeken belül két-három kisebb egység található. Az első nagy fejezet a *Nemzeti örökségünk és a honismereti mozgalom* címet viseli. Ezen belül *Mozgalmunk forrásvidéke*, valamint *A hagyományápolás szolgálatában* címet viselő részfejezetek kaptak helyet. Az elsőben olvashatunk egyebek mellett a Honismeret folyóiratról, a Röpülő páva és a táncházmozgalomról, a Magyar Művelődési Intézetéről. A másodikban egyebek mellett a hagyomány és honismeret, a honismereti tudás és a tanórák, valamint

a „bartóki modell” és a közművelődés kapcsolatáról. A második nagy fejezet a *Nehéz idők* címet viseli. Ennek első részében *A hazai valóság* összefoglaló cím alatt főleg könyvismertetések, kiállításon elhangzott megnyitó szövegek és egyéb, esszé-szerű elmélkedések olvashatók a hagyományos paraszti kultúra változása témakörben. *A Lappangó magyarok nyomában* cím alatt gyakorlatilag ugyanez folytatódik, csak a mai Magyarország határain túli területekre vonatkozóan. A második nagy fejezet utolsó része *Hányfélék a csángók?* címet viseli, s ebben a csángók identitását, kultúráját bemutató írások, ezzel a témával foglalkozó könyvismertetések olvashatók. A harmadik nagy fejezet az *Elődökről, kortársakról, önmagáról* címet viseli, s a címben foglaltaknak megfelelően három alfejezetre tagolva olvashatók benne az írások. Az elődök között, akiket „*a magyarság őrlékei*”-nek nevez, olyanok kaptak helyet, mint **Kőrösi Csoma Sándor, Benedek Elek, László Gyula, Domokos Pál Péter, Lükő Gábor, Morvay Péter** és mások. Szívszorító, hogy a *Kézzszorítások* alcímet viselő második rész első írása éppen **Barsi Ernő**ről szól, aki a szerkesztéstől eltelt időszakban, a kortársak csoportjából kiválva, már az elődökhöz csatlakozott. Az *Egy hibákkal teli élet..* c. alfejezetben két Halász Péterrel készült interjú olvasható. A kötetet a szerző szakirodalmi bibliográfiája zárja. Befejezőként ismét egy mottó, egy **Bernard Shaw** idézet, mely az utolsó alfejezetnek is címadója lett, s melyet a szerző a kötet elején található bevezetőben is idéz: „*Egy hibákkal teli élet tiszteletreméltóbb, de hasznosabb is annál, amely tétlenségben múlik el.*”

Nem tudom, Halász Péter mennyi hibát követett el eddigi élete folyamán, de hogy nem tétlenségben töltötte az elmúlt évtizedeket, azt híven tükrözi ez a könyv. És – hála Istennek – az életpálya még folytatódik, Péternek komoly feladatai vannak még ebben a létben, mind atyai kötelességeit, mind szakmai vállalásait tekintve. Isten éltesse Péter jubileumod alkalmából, kívánunk Neked erőt, egészséget további küldetéseid megvalósításához.

Bodnár Mónika

Máté László: Nagyapám Isonzón (Óbudai Egyetem, 2014, 163 o.)

A szilicei születésű dr. Máté László legújabb kötetét június 28-án, a Ferenc Ferdinánd trónörökös ellen elkövetett merénylet századik évfordulóján mutatta be a Csemadok kassai székházában, emlékeztetve az első világháború áldozataira. Másnap az érdeklődők a szülőföldjén ismerkedtek meg a kötetrel.

A kötethez az előszót, inkább az ajánlást prof. dr. **Rudas Imre** írta. Ezzel a gondolattal szól az olvasókhöz:

„Bizakodunk abban, hogy a századik évforduló az emlékezés, az együttérzés mellett ösztönzőleg hat a családi, közösségi hagyományok, dokumentumok feldolgozásához, és egyetemünk hallgatói között is hasonló kezdeményezéseket vált majd ki.” Az Óbudai Egyetem ezért támogatta e kötet kiadását is.

A *Nagyapám és családja* című fejezetből Máté László rokonságát és a falu lakosainak küzdelmes életét ismerhetjük meg. Ez a rész a szerző *Sziliceföld, Sziliceföld...* című könyvével tart szoros kapcsolatot, a folytatásának tekinthető.

1914-ben a kisbíró kidobolta Szilicén: meggyilkolták a trónörökösöt. **Máté László** reménykedett, hogy őt, a háromgyermekes családapát nem hívják be. Ez a fejezet novellára emlékeztet bennünket. Érzékelteti a rettegést, amelyet a falu férfilakosai átéltek az általános mozgósítás bejelentése után. A szerző az eseményeket a nagymama elbeszéléséből ismerte meg. Végül a családfő is megkapta a ehívót. A miskolci Rudolf laktanyában kellett jelentkeznie. Fájó szívvel búcsúzott el a családjától, a rokonaitól. Amikor útnak indult, a visszanézett a templom tornyára. A könyv minden oldalán a református templom és a körbástya halvány képe látható, ez jelképezi a szülőföldhöz ragaszkodását, az elszakadás fájdalmát is. – A sorozásnál énekelt *Isten veled, Sziliceföld* kezdetű népdal felidézése erősíti az érzelmi hatást.

A nagyapának az olasz tájról, az Isonzó folyó környékéről mindig a varázslatos Szilicei-fennsík jutott eszébe. A Tolmini alatti barakk-tábort a folyó melletti hegyoldalba építették. A fejezetben az isonzói harcok, a nehéz terepviszonyok leírása rendkívül pontos. A szerző a valóságnak megfelelően, nyersen ábrázolja a katonák élethalálharcát az értelmetlen állóháborúban.

Nehéz feladatot vállalt, amikor kutatni akarta a nagyapa emlékét, a háború alatti eseményeket összeállítani a nehezen beszerezhető adatok alapján. Az V. isonzói csata 1916 márciusában egy hétig tartott. A nagyapának aknavetősként kellett harcolnia. Čiginj település környékén az olaszok erős védelmi vonalat építettek ki. Az író nagyapját az ütközetben végzetes lövés érte. A podmeleci tábori kórházban életét nem tudták megmenteni, a helyi temetőben helyezték örök nyugalomra.

Szilicén áprilisban megszületett a család negyedik gyermeke, aki a **László** nevet kapta. Majd a nyáron érkezett meg az értesítés: az apa hősi halált halt. A fronton elesett szülő helyett a nagymama segített az anyának a négy gyermeket nevelni. A szerző nagy tisztelettel ír édesapjáról, akinek sok drámai változást kellett megélnie: „Beszületett az első világháborúba s az azt követő országvesztésbe, majd jött a második világháború, amely végigpusztította szülőfaluját is. Azt követték a kivettség, a hontalanság évei a földrengésnyi változásokkal, amelyek alapjaiban rengették meg a paraszti élet gyökereit, hagyományait.” De hogyan lehetett ebben a kiszolgáltatott helyzetben élni? A könyv azt sugallja, hogy a falu lakosainak a megtartó erőt az istenhit, a hagyományokhoz ragaszkodás és a szolidaritás jelentette.

Az író tetteikkel jellemzi a férfi rokonokat, akik a világháborúban harcoltak. Kiemelkedik közülük **Máté Gyula**, aki a Doberdó-fennsíkon tanúsított bátorságáért érdemkeresztet és vitézi rangot kapott. Hogyan változott az önfeláldozó magatartásának megítélése a visszacsatolás után és a szocializmus idején? „Az 1938-44-es években ez társadalmi rangot és megbecsülést jelentett számára, a második világháborút követő értékrombolásban kitüntetése szitokszó lett, ami megalázásokat és üldöztetéseket hozott hősi cselekedetért.” Máté László gyermekkorában sokszor hallgatta, amikor rokona katonatársával Isonzóról, Doberdóról, a srappel, az időzítve robbanó repeszgránát szörnyű pusztításáról beszélgetett. A régi történetek nagyon megmozgatták a fiú képzelőerejét.

A következő fejezet, az *Utazás Isonzóra* arról szól, hogyan valósult meg a szerző több évtizedes vágya: fejet hajthatott a nagyapja nyughelye előtt. Miért kutatta olyan lázasan az emlékét? A választ ő adja meg szép szavakkal: „Nagyapám emléke sokáig bűvópataként volt jelen életemben, hol sodró folyással a felszínre tört, hol a lélek mélyebb rétegeiben folydogált csendesesen.” De a témát évtizedeken át hallgatás övezte az országban. Az első világháború eseményeinek kutatása Csehszlovákiában nem volt egyszerű feladat a szocializmus idején, mert az Osztrák-Magyar Monarchiáról volt szó. Nem volt tanácsos hivatalosan beszélni a nagy háborúról hazánkban, Magyarországon sem. Először nem kapott segítséget, majd a Bécsi Hadilevéltárban megkeresték számára a nagyapa adatait.

Szlovéniában egy tolmini egyesület nagyon készségesen segített a kegyeleti út lebonyolításában. Az egyik szervező a monarchia csukaszürke egyenruhájában várta őket. A szlovén vendéglátók együtt éreztek a távoli Felvidékről érkezett utóddal és a feleségével.

A podmeleci temetőben a központi emlékoszlop a tájékozódási pont, annak a segítségével találják meg a nagyapa nyughelyét. Máté László a zöld pázsitra a szülőfaluból hozott földet szór a zuhogó esőben, és Istennek köszönetet mond a segítségért.

A tolmini múzeumnak egy kiadványában pillantotta meg a nagyapa pontos adatait – a születés és a halál dátumát. Szlovéniában példamutató módon emlékeznek meg a háború áldozatairól, a nemzetiségüktől függetlenül. A múzeumok hitelesen tárják az emlékezők elé a vérzivatar szörnyűségeit.

A könyv szigorú logikára épül, és a motívumok is összekapcsolják a fejezeteket. A nagyapa először rácsodálkozott az Isonzó folyó zöld színére. Az unoka a saját élményei alapján érzékletes leírást ad az Isonzó folyó türkiz és smaragd színéről. A nagyapa a falujában tavasszal mindig várta a kakukk hangját. A fronton hírvivőnek gondolta: a madár értesíti a kistia születéséről. Amikor a kötet szerzője nagyapja nyughelyére szórja a szilicei földet, az erdőben váratlanul megszólal a kakukk.

Végül a nagyapa tábori levelezőlapjait ismerhetjük meg. A katonaságtól írt küldeményeiből csak kevés maradt fenn, a frontról küldött levelek elkallódtak. A könyv a leveleket eredeti helyesírással közli – ahogyan a hatosztályos

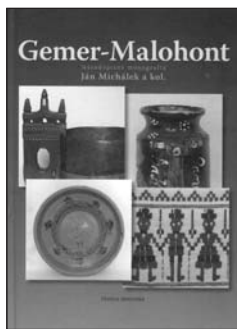
népiskolát végzett parasztember írta a sorokat. A sok borzalmat átélt istenfélő nagyapa így fohászodik: „*Bár az Úr fordítaná már meg ezt az keserves sanyarú életet!*” Állandóan aggódik a feleségéért és a gyermekeiért. De az egyszerű falusi ember nemcsak az ő jövőjükre, a megélhetésükre gondol, hanem nyugtalan az ország sorsa miatt is az egyre fenyegetőbb veszélyek miatt.

A világháború eseményeit a kutatáson kívül a kollektív emlékezet is segít bemutatni – de a családokban jobban oda kellett volna figyelni a háborút megjárt elődeink újra és újra elmondott történeteire! Mennyi emlék veszett el, mert a rokonok, az utódok nem vették fel magnóra, vagy nem írták le a hallottakat!

A könyv felelős kiadója prof. dr. **Fodor János**, az *Óbudai Egyetem* rektora. A kötet végén a fotók az isonzoí csaták helyszíneit és a táborigorúkat ábrázolják a múltban és a jelenben. Így az olvasó még jobban bele tudja élni magát a történetbe. A régi fényképek jó minőségűek az Óbudai Egyetem munkatársait dicséri.

Máté László könyve jó stílusban megírt olvasmány, mélyen hat ránk. Felkelti bennünk a tenni akarás érzését. A több évtizednyi felejtés után végre méltó módon kell felidézniünk a háborús hőseink emlékét!

Petővári Ákos

Gemer Malohont (Ján Michálek és koll. *Matica slovenská*, Martin, 2011. 513 o.)

A néhai *Gemerská vlastivedná spoločnosť* (Gömöri Honismereti Társulás) annak idején egy nagyszabású átfogó monográfia elkészítését tervezte Gömorről. Ennek végül is csupán az első, a természettudományok területét tartalmazó kö-

te jelent meg. A néprajzi kötet kéziratát elkészült ugyan, de aztán jött 1989 novembere, az említett társulás pedig szép csendesen megszűnt.

A jelen kiadvány az említett kézirat alapján készült.

A tudománytörténeti áttekintést követően a sokszerzős munka 5 tematikai egységbe rendezve mutatja be a régió hagyományos népeletét. Míg a táplálkozást, építészetet, népi bútort, öltözködést és textíliát az *Anyagi kultúra* részeként tárgyalja a kötet, a lényegileg ugyanide tartozó gazdálkodást és termelést, méhészetet, gyümölcsstermesztést és szőlészetet, valamint a különböző kézműves ágakat a *Hagyományos népi kultúra* c. részben találjuk. Ezeket követi a *Családi és társadalmi élet* c. fejezet. A *Szellemi kultúra* részeként ismerkedhetünk meg a szokásanyaggal és a gyógyítással, az utolsó (*Folkór*) fejezet pedig a népköltészetet tárja elénk. A szövegrész mellett képanyag is található a kötetben.

Címe szerint Gömör-Kishontról szól ugyan a könyv, de ez ne tévesszen meg senkit. Ez csupán a régió szlovák népeletének az összefoglalása – ahogyan az **Ujváry Zoltán** irányításával készült gömöri néprajzi monográfia is csak az itt élő magyar népről szól. A jelen kötetben található

magyar vonatkozások teljesen esetlegesek (pl. a lucskai szénégetést bemutató fotók, **Kártik János** és **Molnár János** fazekasmester, zsípi és harmaci építészeti emlékek, gyümölcsfajták magyar nevei stb.)

Lényegében hiányzik a magyar szakirodalom is.

A munka angol, német és magyar összefoglalást is tartalmaz. Sajnálattal kell megállapítani azt, hogy a magyar nyelvhasználat a kötetben egyszerűen borzalmas, amit a recenzens az igénytelenséggel párosult tiszteletlenségnek kénytelen betudni.

Bél Mátyástól és Bartholomeides Ladislaustól a millenniumi vármegyei monográfiáig még természetes volt, hogy a témával foglalkozók a régióban élő mindhárom népcsoport, azaz a magyarok, szlovákok és németek hagyományait is figyelembe vették. Ideje volna már eljutni annak felismeréséig, hogy egyik népelet sem érhető meg, ha mindenki csak a magáét hajlandó látni.

(b. Kovács)

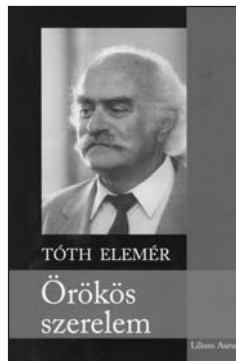

Tér, idő, közösség (Kulturális Antropológiai Műhely, Tornalja, 2013. 186. o.)

A **Pusko Gábor** szerkesztésében megjelent kötet fiatal társadalomkutatók előadásait tartalmazza.

A 6 tematikus csoportba (Néprajz és kulturális antropológia, szociológia, nyelvészet, irodalom-

tudomány, történelemtudomány, közlemények) rendezett előadások közül **Pusko Márton** (*A népzene egy alsókálosai zenész, Molnár Géza „Gézuka” emlékezetében*), **Szabó Tünde** (*Az almágyi római katolikus templom festett kazettás mennyezete és az archaikus népi imák közötti párhuzam*), **Hajdú András** (*Fejezetek Hont és Nógrád vármegyék hadtörténetéből a török hódoltság első felében*) és **Bóna László** (*Nógrád megye változó nemzeti-szerkezete a népszámlálások és az etnikai térképek tükrében*) írására hívjuk fel ezen a helyen a figyelmet.

Tóth Elemér: Örökös szerelem (Lilium Aurum, Dunaszerdahely, 2013. 248. o.)

Duba Gyula írja a hátsó borítón: „*Tóth Elemér versei a mi valóságunkból születtek, anyaguk az egykori gyerekkorának fálu-valóságára emlékező költő létszemlélete. Ezért érzelmentliek, kerülnek a tárgyas közönyösséget, igazságaik hangulatukban élnek. Nyelvi fogantatásúak, a gondolatokat képekben fejezik ki és igazságkeresésük szenvedélyes.*”

A hanvai születésű jeles poéta kötetének megjelenését **Juhász István** mérnök jóvoltából, a hanvai *Agrárius kft.* támogatta.